

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(16)

Київ 2007

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Савєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилюк Ф. М., д-р філос. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Онишук Л. А., д-р пед. наук

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Стеценко С. Г., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 2(16). — 2007. — 244 с. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-837-9

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки і менеджменту, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України "Наукові праці МАУП" визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 978-966-608-837-9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5	Коваль О. В. Система антикризового управління підприємством	64
Шостак Л. Б. Проблеми енергозабезпечення розвитку України	5	ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	68
Солопенко Р. І. Методика економічного обґрунтування управлінських рішень на авіаційному підприємстві	13	Головатий М. Ф. Підготовка молодшої політичної еліти як дієвий засіб розвитку політичного консенсусу	68
Рябченко І. М., Волков Д. О., Клімбовська А. В. Характеристика комплексної спеціалізованої інформаційної системи управління інженерними мережами на прикладі систем подачі й розподілу води	19	Бідзюра І. П. Території багатонародної країни, політична нація і політичний центр: роздуми “на полях” елітологічної концепції В’ячеслава Литинського	74
Щокін Р. Г. Індексний аналіз прибутковості недержавного вищого навчального закладу	23	Варзар І. М. Ще раз про генезисно-історіологічний та ролево-функціональний погляди на феномен політичної нації у багатонародній країні	81
Захожай В. Б., Казак О. О., Кім М. І. Аналіз пропорційності розвитку інвестиційної діяльності	31	Храмов В. О. Державна політика у фокусі політичної легітимності: Мислєдіяльність інтерпретація	89
Рябченко І. М., Грєчухін О. В., Свиридов С. О. Теоретичні засади аварійного управління системами подачі й розподілу води	37	Хижняк І. А. “Українське питання” на завершальному етапі Першої світової війни (1917–1918 рр.)	93
Солопенко Р. Р. Вплив релігійних поглядів на прийняття управлінських рішень у системі кадрового менеджменту підприємства	41	Гольцов А. Г. Вплив геополітики Заходу й Російської Федерації на політичні процеси в Україні	102
Вассуф Саміх Муса Державне управління якістю медичної допомоги у контексті оцінки професійних правопорушень	46	Зайченко Л. М. До генези і сучасного стану концепції політичного технократизму крізь призму політичної етнології	108
Сивальнева Е. И. Экономическая сущность понятия “малый бизнес”	51	Лясота А. Є. Концепція етноменшинського лібералізму як компонента науки політичної етнології: історіологія і теорія проблеми	116
Ашуров Векил СНГ: пути усиления интеграции	55		
Новодворський Я. В. Маржа безпеки як концептуальна основа прийняття рішень щодо операцій з інструментами у глобальному інвестиційному середовищі	62		

ТЕРИТОРІЇ БАГАТОНАРОДНОЇ КРАЇНИ, ПОЛІТИЧНА НАЦІЯ І ПОЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР: РОЗДУМИ “НА ПОЛЯХ” ЕЛІТОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В’ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО

Наукові праці МАУП, 2007, вип. 2(16), с. 74–80

Акцентовано увагу на значенні території проживання людей та їхні почуттях до неї, що робить кожного з нас патріотом — найціннішим “будівельним матеріалом” для створення у будь-якій країні політичної нації. Розкривається сутність геополітичної, етнополітичної, політико-громадянської та політико-патологічної компонентів творення української нації.

Понятійний сленг “політична нація”, що охопив полісемічне явище, — породження напружених політико-кратологічних колізій часів Великої англійської революції XVII ст. За три з половиною століть у це поняття стали вкладати багато різносенсових речей, таких як соціоісторичні коріння, етнополітичні переплетіння, елітно-кадрові структурності, партійно-електоральне підґрунтя, міжнародно-зовнішньополітичні суміжності, громадсько-ексцитативний “матеріал”, державно-управлінське начало. Реагувати на подібну мозаїчність ліпше за П. О. Сорокіна, напевно, важко. “У цю філософічну ідіому, — писав він, — можна втиснути будь-який зміст, — зокрема, і Бога, і сатану” [14].

Але деякі воістину святі речі до того переліку не увійшли. Мовимо про (1) територію проживання людей та (2) їхні почуття до неї, що (3) роблять кожного з нас патріотом, (4) найціннішим “будівельним матеріалом” для створення в будь-якій країні політичної нації. Вдумаємось в один із божественних текстів про країну/територію побутування/батьківщину із давньоіндійського епосу “Махабхарата”. Авеста, яка щойно повернулася із Землі, говорить Заратустрі: “Для кожного народу я зробила країну дорогою його серцю, — якою б вона непривабливою не була, бо ж то є його батьківщина” [7, 298].

Наскільки відомо, у вітчизняній традиції ледь не вперше (хіба що після С. Оріховського-Роксоляна, XVI ст.) на ці матерії звернув увагу В. Липинський. Найакцентніше маємо на увазі його рефлексії у зв’язку із 130-річчям Великої французької революції 1789 р. на позицію В. Парето щодо “елітних лисиць та левів”, які, раз покинувши рідні місця, більше до них не повертаються. З цього приводу у 1920 р. він зазначав: аби Україна не перетворилася на передреволюційну Францію кінця XVIII ст., об’єктивно поділену на “прихильників старого порядку” (тобто на переривистий ланцюг охлократичних периферійних людностей) та на “якобінських надто революціонарників, які ведуть в умоглядне далеке”, — повсюдно треба збудити до життя “територіальний патріотизм місцевих людей в усіх куточках країни” [11]. До цієї плідної концепції ми ще повернемося.

В. Липинський відомий також як зачинатель вітчизняної *політичної елітології*. Він обстоював ідею про те, що “невід’ємним атрибутом будь-якого суспільства є наявність вищого привілейованого прошарку, здатного подолати деструктивні тенденції в країні та державі” [10, 476]. Він виокремив *три типи політичних еліт*, кожний з яких мав дві характеристичні ознаки — “силу” та “авторитет”. Із аналізу основних джерел В. Липинсь-

кого впливає, певно, цілісна характеристика цих трьох типів еліти. Давайте пороздумуємо “на полях” класика.

1. **“Охлократична еліта”**, як правило, “прив’язана” до певної території, провінції країни, зрідка — до окремої етнолюдної. Вона — низовонародна, малопросвітна, не самоорганізована, не самостійна у суспільно-політичних прагненнях, не консолідована програмними засадами якоїсь партії чи громадської організації. У цієї не обмеженої жодними політичними критеріями та організаційними рамками максі-верстви людей, які лише ситуативно і тимчасово опинилися у статусі “цілісної” (скажімо, під час виборів, мітингу, перепису, опитування тощо), важко визначити її “силу” та “авторитет” у благопозитивному значенні цих слів, оскільки в неї немає стійких ідеалів і ціннісних орієнтацій, суспільно усвідомлених прагнень, чітких і благородних політичних цілей. Здебільше це пояснюється тим, що у майново-економічному сенсі — це справді люмпенське дно збіднілого та кризового суспільства. Тому й самі ці “маси” складаються з “верхніх кіл найнижчого соціального дна” (О. Горин), тобто з деградантських груп і декласованих маргіналів. Під цей “елітний тип” підходять “безідейні” та “безідеальні” “скінхеди” і “бохенхеди”, “братчики” і бомжистські “польові командири” із “Громадських загонів” В. Луценка.

В. Липинський спеціально не обумовлювався щодо акцентної територіальної генези цього елітного типу, а тому ми вільні самі додумувати питання. Гадаємо собі так. “Охлократичну еліту” (усвідомленим чином відходимо від класика і беремо цей сленг у лапки) найзакономірніше можуть “породити” періодично кризові титульні території будь-якої багатонародної країни. Тут ілюстрантами можуть бути “братчики”, члени “Пора” та луценківські “загони”, які найакцентніше являють собою люмпенізовані групи “шахтарських кримінал-інвалідів”, “летючих антибізнесових експропріаторів” і вже згадані “скінхеди” й “бохенхеди” із перманентно кризових російськомовних етнорегіонів Сходу і Півдня країни.

У класика про це не сказано, і ми мусимо самі подумати, а якою є та кратологічна площина, де аплікуються “при владі” охлократичні елітники. Мабуть, тією площиною є районні центри, робочі містечка, селища районного підпорядкування і пересічні села. І на той раз політико-правовий бік питання самовимальовується у досить “лякаючих фарбах”. Наприклад, у так званих списках “Пори” на перлюстрацію “антипомаранчевих кад-

рів” значилося від 300 до 500 тис. “ворожих елементів”. Восени 2005 р. Президент В. А. Ющенко називав лише 28 тис. подібних “ворогів”, яких на той момент було — як мінімум — знято з роботи і замінено “надійними помаранчевими кадрами”. В обласних ЗМІ Сходу і Центру у тому ж 2005 р. повідомлялося про те, що в багатьох містах обласного підпорядкування та районних центрах заступниками відповідних голів держадміністрацій з гуманітарної роботи призначено/обрано випускників технікуму радянської торгівлі, ПТУ, музичилищ чи “престижного перукарського факультету” “культуніверситету імені Поплавського”. Воістину тривожними є наступні аспекти питання: наскільки легітимним — у правоетичному та політико-конституційному сенсах — є склад тих “народних” обранців, висуванців і делегатів низового рівня, які волею дистрофної ситуації, політичної екстремі та охлократичних натовпів опинилися у владних структурах знизу доверху та у парламентсько-представницьких радах усіх територій і рівнів? А їхні законні та підзаконні політико-управлінські рішення, — наскільки вони є правомочними на соціумо- і державотворчому просторі історично багатотериторіальної та поліетнічної країни? Це, поки що, запитання без відповідей.

2. **“Демократична еліта”**, як правило, представляє “здорові середні верстви цивілізованого середньозаможного європейського люду” — це воеводський рівень у Польщі, комітатський в Угорщині, провінційний в Австрії, земельний в Німеччині, губернський в Росії [12]. Так зазначав класик в уже цитованій праці. Для сьогочасної України — у суто адміністративно-економічному сенсі — це рівень європейського середнього класу. Тут будь-який класик 20–30-річної давнини не відшукає адекватну істину нашої ситуації. Офіційної статистики немає, а “блукаюча народна творчість” вважає, що майнова стратифікація країни є наступною: 15 % — найбідніші (це соціальна база “охлократичної еліти”); 60 % — бідні, 20 % — середньобагаті (це наш “середній клас”); 5 % — супербагаті. Останні 25 % (20 + 5) — це і є “класократична еліта”, про яку мова попереду. А ось 60 % “маленьких українців обласного рівня” — це і є соціальна база “демократичної еліти”.

Порозмірковуємо над цими цифрами. У США та ще в кількох країнах між “бідними” і “середнім класом” законодавчо закріплена “стадія проміжних виборів” (“праймеріз”), на якій “просіюється” охлократичний елемент, не даючи йому можли-

ностей формування середніх і верхніх структур політичної влади. У нас подібного “ситечка” немає, тому “низові охлократи” безперешкодно впливають на “середній” і “верхній” класи. Особливо під час політичних виборів та у кризових ситуаціях перші виступають у ролі “покупного матеріалу”, а другі — “покупців”. Ось звідки у нас беруться платні вибори і “платні мітинги”. Звідси у нас виникло ледь не унікальне у світі явище — *“простонародний і олігархічний політичний популізм”*, який рельєфно проявився під час парламентських виборів 2006 р. [3].

Цей різновид популізму — результат застосування і “демократами”-елітниками, і “підкуповуваними народними масами” так званої *інструменталістської діалектики*, коли “гарні цілі” в політиці забезпечуються “поганими засобами”. Носіїв орієнтацій подібної діалектики Гегель у бесіді з Гете (18 жовтня 1827 р.) називав “людьми розумово травмованими” [7, 548]. Напевно, йшлося про травмованість не стільки у біофізіологічному сенсі, скільки у політико-психологічному сенсі. А тому серед “народно-демократичних елітників” дуже важко одразу і швидко розібрати, “хто є вірний син Вітчизни, а хто вже точно сучий син” (Б. І. Олійник).

Можна лише посперечатися з того приводу, а звідки, з яких територій (регіонів), історичних провінцій, конкретних місцевостей найбільше приїжджають у Київ для участі в акціях “платної популістської демократії” представників цього різновиду елітизму. За нашими спостереженнями, найбільшу кількість фальшивих патріотів (“синів Вітчизни”) презентують західноукраїнські регіони, а зі Сходу, Півдня та Центру найбільше приїжджають “політико-психологічно травмовані маси протестантів”. Це лише підтверджує закономірність: “середній клас слугує базою партій правого гатунку, а бідний клас — лівих партій” [16, 303]. Під цей “елітний тип” адекватно підходить “добре організована громадсько-активницька база” по-маранчевої революції 2004 р. Напевно, тому так швидко розвіялися так звані “ідеали Майдану”, “зародки зрілого громадянського суспільства”, “нові риси політичного владарювання” та інші цінності й орієнтири. Деякі риси цього різновиду елітизму продемонстрували “два майдани” в Києві у квітні-травні 2007 р.

3. **“Класократична еліта”**, за **В. Липинським**, — найвища елітистська група в політиці. Маючи на увазі і кількісні, і якісні параметри питання, він цю групу називав ще “політико-правлінською аристократією”. Її автентичною со-

ціальною базою класик називав найзаможніший (у економіко-культурницькому сенсі) та найсамоорганізованіший (у суто кратолого-політичному сенсі) “продуктивний клас у політиці”. Судячи з усього, лише представники цього, справді елітного класу мають моральне право формувати всі кадрові осередки вищих структур політичної влади: 1) управлінський механізм; 2) парламент; 3) уряд; 4) судочинську систему [11, 64–65]. Такою, у синтезі, є думка-оцінка В. Липинського стосовно цієї елітної групи у середньотиповому європейському суспільстві.

Але, гадаємо, класик був би надто розчарований станом справ у сьогоденній Україні. Найдивнішою для нього, напевно, виявилася б “якісна структура” правлячого політикуму: а) президент давно не є “правителем”, а управляє разом з парламентом, до того ж останній його участь випереджає у діях, але він цього або не розуміє, або не хоче з цим миритися, а тому об’єктивно перетворився з гаранта непохитності конституційного ладу країни на “гаранта нестабільності” всієї кратологічної конструкції [5]; б) міністри апріорі оголошують себе “професіоналами-реформаторами”, а на практиці діють як маргінальні революціонери з анархістською зіркою на лобі: “після мене — хоч потоп!”; в) 350 мільйонерів (із 450 народних обранців!) у парламенті, обраному 75 % найбіднішим і “просто” бідним народом; г) чотиристадійний суд (загального призначення, арбітражно-господарський, вищий та конституційний) в елементарних професійно-правничих та юридично-етичних питаннях проявляє себе то половинчастим “політичним езекутором”, то “цілком слухняним виконавцем” чийхось доручень, то “доцільним інтерпретатором” якихось зовнішніх політичних впливів, — за таких умов хто б збагнув подібного викривлення благородної ідеї класократичної аристократії сторічної давнини!.. Та й кого і що ці “аристократи” представляють на політичній арені такої специфічної країни? — Ані історичні території, ані традиційні провінції, ані бодай щойно “нарізані” адмініюдиниці, ані забутого народу, — буквально нікого і нічого, окрім себе, чийсь бізнесові потреби, політико-ситуативні запити та групові інтереси. Напевно, мав рацію один діаспорний українець, який нещодавно подібну “імітацію політичної незалежності” назвав словами М. П. Драгоманова: “пропащий час”...

“Імітаційний натяк” не полишає у спокої... Староросійський учений (політолог, правник) і дипломат Ф. Ф. Мартенс у 70-х роках XIX ст. вималював “модель нормальної європейської

цивілізованої країни”. На його думку, це різноманісна, багатотериторіальна, різнокліматична, поліетнічна та мультикультурна країна “з історично сталим населенням у провінціях, із мудрим політичним керівництвом у центрі, з продуманим правоадміністративним устроєм та динамічною політичною нацією у надбудові” [13, 39–40]. Зразками подібної країни називалися Австро-Угорщина, Франція і Нідерланди, а гіпотетично — Німеччина, Італія і Румунія. Перечитали написане, і серце забилося: адже Україна мала всі шанси стати подібним зразком... Але у суто дослідницькому сенсі нас тут хвилює лише діалогія “території багатонародної країни — єдинокраїнова політична нація”. І знову — про серце своє: адже ж і тут у нас були всі шанси...

Втім, скажуть нам, чому “шанси були...”, — вони вже зреалізовані! Відомий автор-ініціатор “концепції регіонального грінджолізму”, політик і політолог М. В. Томенко, з посиланням на В. Липинського, вважає, що “вже *остаточно сформовано сучасну українську політичну націю*, в основі якої лежать принципи територіального патріотизму та поваги людей до себе як до громадян країни...” [8]. Така смілива констатація — суміш прожекторського романтизму, теоретичного невігластва і пристрасної партійно-політичної окомилуваності. З великої множинності компонент феномена “єдинокраїнова політична нація” до уваги — і то “у зредукованому вигляді” — взято лише дві — “територіальний патріотизм” (у класика — продовження: “...людей, які усвідомлюють себе частиною великого цілого — країни”) і “політична громадянськість (ця компонента взагалі понятійно “недооформлена”). Але нас тут зацікавила лише теоретична істина про політичну націю у призмі обговорюваної елітологічної концепції В. Липинського.

Коротко про ту “множинність компонент” феномена “єдинокраїнова політична нація”. Із тої “множинності” вибираємо лише чотири одиниці, саме ті, на які акцентувалися першоавтори концепції “політична нація” — угорські політологи та політики другої половини XIX ст. Ф. Деак і Й. Йотвюш. Вони здійснювали свій аналіз у координатах своєрідного “трикутника”: (1) етноадміністративна територія (провінція) країни; (2) партійно-політична система країни; (3) центральний правлячий політикум країни [18, 129–131; 19, 112–113]. До речі, вони ж вводять до обігу і поняття “політична нація” і “правлячий політикум”. В іноземному (румунському) дослідженні натрапляємо і на цікаве прояснення генези “кон-

цептуального шляху Деака — Йотвюша” — “шляху від територіально-провінційної політичної громади до центральних політичних кіл цілої країни”. “Політична громада” — то є пошукувана нами “територіальна політична еліта”. Виявляється, що той шлях торують “політичні партії та продуковані ними ідеї та програмні теорії” [20, 60–62]. Звідси можна умовиводити: у зазначеному вище “трикутнику”, тобто у просторі між політичною державою і громадянським суспільством, як човник постійно курсують “групові союзи єдинодумних та єдиномислячих однопартійців” (В. І. Ленін), що й самі політичні партії народжуються “в провінціях” (“на територіальних периферіях країни”), а не, як у нас “призначаються зверху”, та ще й створюються “під конкретних лідерів”.

Повернемось до своєї теми та її першого інтерпретатора — В. Липинського. Доводиться констатувати, що наш класик, хоча й жив і творив 35–40 років після означених угорців, досить близько підійшов до їхньої концепції, але... не “перестрибнув” через неї. І ще одна відмінність: угорці орієнтувалися на реальну багатонародну дуальну монархію, а наш класик мав на увазі... Україну часів Б. Хмельницького — П. Орлика, плекаючи про себе надію на те, що вона колись перетвориться... на моноетнічну монархію. Залишимо минуле минулому і, в найлапідарнішому варіанті, розглянемо ці компоненти.

1. *Геополітична компонента*. Країна — це географічна площа, на якій розміщено народонаселення. Сама ж ця площа є сукупністю кількох менших за розміром просторів, заселених або окремими етнолюностями, або сегментами великого титульного народу-етносу, який дав своє ім’я країні і всім її територіям, ландшафту і природі, державі і суспільству, навіть шельфу та водному і повітряному просторам. Далі. Країна — це синтез територій (провінцій), які, може статися, колись теж були, нехай і маленькими, але все ж незалежними і самодостатніми країнами, “обрамленими” своїми державами.

Оці “першоокуменні заселенці” якоїсь території, є її першопріоритетні патріоти, а усі інші заселенці є напівпатридними жителями, які, може статися, взагалі побутують на цій території за прагматичним принципом *ubi bene, ibi patria*. Отже, на будь-якій периферійній території живуть дві групи “місцевих патріотів”, етнокультурний світогляд яких ситуаційно прояснюється приказкою про кулика, який хвалить своє болото. Вони аж ніяк не “рівноправно” створюють єди-

нокраїнову політичну націю, а лише елімінують із свого середовища для неї елітні кадри.

2. *Етнополітична компонента*. Переважна частина країн світу (із понад 200 членів ООН) є багатонародними, серед них і Україна. Різні території поліетнічної країни є конкретними “геолокусами буття” конкретних *народів-етносів* (перше виділене поняття належить І. М. Варзарю, друге — Ю. В. Бромлею). Із 4 тис. народів-етносів планети [15, 43] лише невелика їх частина із самого свого народження і до сьогодення мешкає на одному й тому ж геолокусному місці, більша ж частина народів “перебуває на вічній та нескінченній дорозі” (Ю. Фучик).

Тривалий час дослідники не могли визначити ані “геопротяжність” тої дороги, ані позначити “крупні етапні зупинки” на тій дорозі. В українській науці це завдання — на рубежі 80-х і 90-х років ХХ ст. — вирішив І. М. Варзар. Протяжну довжину тої дороги він назвав “етнометисизаційною міграцією народів”, а зупинкові етапи назвав потрібно: а) *етноплацентою* (це територія, де конкретний народ-етнос з’явився на світ Божий, природно, перебуваючи при цьому на соціоцивілізаційних стадіях *роду і племені*); б) *етнооікуменою* (це територія, де цей народ-етнос, увійшовши в етнометисизаційні, сімейно-шлюбні, зв’язки з іншими народами, спільно створює новий народ-етнос, який уже перебуває на соціоцивілізаційній стадії *народності*); в) *етнокультурним ареалом* (це вже цілісний терен якоїсь країни, етнокультуру якої створюють кілька народів-етносів, тим самим модифікуючись у вищу соціоцивілізаційну стадію *нації*) [1, 96, 128–134, 137]. Свої понятійні новації автор проілюстрував на прикладах поляків (етнометисизація ляхів з-під Полтави та полян з-під Києва із прибалтійськими ледзянами, боричами, кашубами та ін.), угорців (чия етноплацента започаткована в Індії, етнооікумена — у Приоб’ї, а етнокультурним ареалом і геолокусом створення нації виявилася Паннонія у центрі Європи), фіннів, естів, перм’яків, євреїв, арабів та інших народів-етносів. Лише одного винятку припускався він — українців: вони, мовляв, і виникли, і синтезувалися, і стали єдиною нацією на одному й тому ж геолокусі над Дніпром [1, 129]. Це констатація 1992 року. А вже наприкінці 90-х років вперше були опубліковані дослідження видатного вченого С. П. Шелухіна, який ще у 20-роках ХХ ст. доводив, що у нинішніх українців є три генезисних геолокуси (Присередземноморська Франція, Наддніпрянщина і Тмутараканщина), три народнівських осередки (Галичина, Київщи-

на і Слобожанщина) і один етноареал — “від Дону до Сяну” [6]. Таке “територіальне різномайття”, безумовно, впливає на процес формування сьогodнішньої єдинокраїнової політичної нації. Отож, звідси випливає, як мінімум, два концептуальних висновки. По-перше, висновок за В. Липинським. Вважаючи “істинно українськими” лише території Галичини, Волині, Брацлавщини, Київщини та Чернігівщини, — землі із монархічними (княжими, королівськими та гетьманськими) традиціями політичного правління, — він гадав, що й всекраїнова еліта “мусить бути суб’єктивно укомплектованою” за рахунок етнолюдських ресурсів тих п’яти провінцій, а також за рахунок “діаспорян із цих місць”. Цікаво зазначити, що приблизно у подібній же етнополітичній тональності намагалися “розбудовувати національну країну-державу” ліберальні романтики початку 90-х років ХХ ст. — шляхом “штучного ініціювання еміграційно-міграційних потоків: діаспорних українців — в Україну, а з України — якомога більше “етнічних чужинців”...” [2, 294].

По-друге, всекраїнова політична нація об’єктивно мусить “інкадрувати” до свого складу кадрові елементи та етнокультурні фарби від усіх етнотериторій, інакше поступово розпочнеться процес ерозії лав всекраїнового правлячого політикуму. Один із “секретів” ерозії “помаранчевих лав” і доведення країни до “квітневих конституційних потрясінь” 2007 року полягає у тому, що “гринджолівсько-трипільські патріоти” з початку 2005 р. — про себе і веломовно — дедалі настійніше проголошували “донецьких” та інших “білосиніх замоскалених недоукраїнців” “незграбним і тимчасовим домішком” до “великого Українського народу” (з великої літери). Політична історія багатонародної країни подібних помилок не прощає...

3. *Політико-громадянська компонента*. В історії будь-якої країни політична нація ніколи не корелюється з фізичним масивом народонаселення тої країни. Хоча подібні сумні ескапади в нашій новітній політичній історії, на жаль, вже мали місце [4]. У зв’язку з чим і підкреслюємо: політична нація — це політико-якісний, а не демографіко-кількісний феномен.

Але цілком абстрагуватися від кількісних вимірів феномена не слід. Ще на початку ХІХ ст. постало конкретне щодо цього запитання: хто ж то саме, які людські верстви “конкретно” складають політичну націю? (Вже зазначалося, що до 60-х років ХІХ ст. самої вербальної формули цього феномена ще не існувало.) Одним з перших наважився чітко відповісти італієць А. Росміні. У

1836 р. в книзі “Філософія громадянського суспільства” він стверджував: “реальним субстратом [політичної] нації” є дві групи “політично мислячих і свідомо діючих у політиці людей” у будь-якій країні: 1) “свідомі платники податків”; 2) “свідомі учасники усіляких політичних виборів”. А тому він доходив висновку, що саме на них у будь-якій країні “уряд і мусить спрямовувати своє служіння в громадянському суспільстві” [9, 282–313].

Про подібну “буденну прозу” політико-економічного життя, наскільки відомо, класик В. Липинський майже нічого не говорив, тим більше в апікації до периферійних територій великої країни. А ми, наш сучасний правлячий політикум забувати про це не маємо права. Бо ж неозброєним оком видно: бідні, кризові та “дотаційні” території (регіони, місцевості, господарські об’єкти та ін.), як правило, неподаткоплатоспроможні, політично пасивні, або ж активні... лише “за гроші” бізнесовських членів правлячого політикуму. Адже, відомо, що елементом всеукраїнової політичної нації є партійні кадрові структури зверху донизу, а тому підкреслюємо: на “дистрофно-катастрофних” територіях відсутні справжні “політико-партійні осередки”. Як наслідок, подібні “вандейські провінції” для всеукраїнової політичної нації — не актив, а пасив, у ліпшому разі — гнилий та негнотивний патерналістський ситуатив. “Дайте...”, “Підтримайте...”, “Подумайте про нас...” — ось що найчастіше лунає в бік політичного центру країни із подібних “політичних глибинок”...

4. *Політико-партіологічна компонента.* Політична нація на будь-яких своїх сутнісних рівнях складається, як правило, із партійців, тобто з активно зорієнтованих і свідомо діючих у політиці людей. Чи може абстрактно взята територія бути плідним, невичерпним та “екологічно чистим” кадровим джерелом всеукраїнової політичної нації, якщо вона економічно відстала, політично атрофована, непросвітна і має занедбану, “місцеву” соціальну систему? А чи бути їй “надійним форпостом політичної незалежності країни”? А “зрілим осередком політичної безпеки держави”? Відповідь В. Липинського відома: “національно незрілі люди — гнила територія — периферійна країна...” Не полишає враження, що це сказано саме про нас, бо ж Україна впевнено стає “периферійною країною”, тобто маргіналізованою, а реалізовувати волення Гімну “Боже, нам Україну храни...” під силу лише зрілій всеукраїнової політичній нації.

Чи замислюються над цими матеріями на політикумних висотах? Поки що не видно. А тре-

ба. Якщо реалістичніше вдумуватись у підтексти зондованих вище запитань, у “верхах” мали б збагнути небезпеку — для себе ж! — надто частого проведення виборів, невмотивованої зміни логіки оподаткування населення, корекції енерготарифів, “покращення” моделі виборчої системи, волонтарної комплектації партосередків і парт-списків та ін., особливо ж у колізіях, коли йдеться про “місцеві справи реальних місцевих людей”. Бо ж бідний і непросвітний люд (вище ми вже зазначали: це 75 % українського люду сьогодення) завжди побутовує у відомому діалоговому контексті: — Чому бідний? — Бо ж дурний!.. — А чому дурний? — Бо ж бідний... Коло замкнулося.

Одна надія — на те, що колись всеукраїнової політична нація — на усьому обширі нашої великої за територією країни — настільки змужніє, що розірве та ліквідує зазначене кляте коло. Нині ж існуючий “кістяк” політичної нації поки що на-тужно намагається відповісти на своє ж запитання: “Хто винний?” А давно вже час відповідати на інше запитання: “Що і як робити далі?” І лише тоді стане можливою постановка стратегічного волення: “Коли ж настане світлий день?”

Література

1. Варзар І. М. Політична етнологія як наука: історіологія, теорія, методологія, праксеологія. — К.: Школяр, 1994.
2. Варзар І. Із контекстів минулих літ. Вибране. — Кн. 1: Держава і народ-етнос у політологічному дискурсі. — К.: Фада ЛТД, 2003.
3. Варзар І. Підсумки виборів-2006: Чому ми опинилися в популістському полоні? // Вісн. Центральної виборчої комісії. — 2006. — № 2. — С. 97 — 102.
4. Варзар І. М. Співвідношення соціального та етноісторичного начал у побудові та функціонуванні політичної нації // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй: У 2 т. — К.: ЮрінКОМ, 2006. — Т. 2. — С. 336.
5. Гарант нестабільності, или Серийный Ющенко // Киевский телеграф. — 2007. — 27 апр. — 3 мая.
6. Гетьманчук М. М., Турчин Я. Б. Політико-правові погляди та державотворчі позиції С. П. Шелухіна. — Л.: Світоч, 2006. — Розд. 5.
7. Грановская Р. М., Никольская И. М. Защита личности. Психологические механизмы. — СПб.: Наука, 1999.
8. Є нація на основі територіального патріотизму // Голос України. — 2007. — 12 січ.
9. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях. — К.; Л., Світоч, 2003.
10. Кресина І. О. Липинський В'ячеслав (Вацлав-Вікентій) Каземірович // Юридична енциклопедія / Гол. ред. Ю. С. Шемшученко. — К.: Юрінком, 2001. — Т. 3.

11. Липинський В'ячеслав. Україна на переломі. 1657 — 1659 // Укр. іст. журн. — 1992. — № 1. — С. 63 — 65.
12. Липинський В'ячеслав. Україна на переломі. 1657 — 1659 // Укр. іст. журн. — 1992. — № 2. — С. 19 — 20.
13. Мартенс Ф. Ф. Международное право цивилизованных стран: В 2 т. — СПб., 1882. — Т. 1.
14. Сорокин Пилипим. Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
15. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В. С. Крисаченка. — К.: Поліс, 2003.
16. Хэйвуд Э. Политология: Учебник / Пер. с англ. Г. Володасова. — М.: Социс, 2005.
17. Эккерман И. П. Разговоры с Гете в последние годы его жизни: Пер. с нем. — М.: Наука, 1986.
18. Fischer E. Österreich 1848. — Wien, 1946.
19. Iorga N. Histoire des roumains et de leur civilization. — București, 1922.
20. Lovinescu E. Istoria civilizației romane moderne: In 2 vol. — București, 1925. — Vol. 1.

Через призму елітологічної концепції В'ячеслава Липинського подана цілісна характеристика трьох типів еліти: охлократичної, демократичної і класократичної, визначене її місце у творенні української політичної нації.

Через призму елітологічної концепції Вячеслава Липинського представлена характеристика трех типов элиты: охлократической, демократической и классократической, определено ее место в становлении украинской политической нации.

Through the prism of the elite-studying concept of Viacheslav Lypynsky, the present article describes three types of elite: ochlocratic, democratic, and classocratic and its place in coming-to-be of the Ukrainian political nation.

Надійшла 30 травня 2007 р.